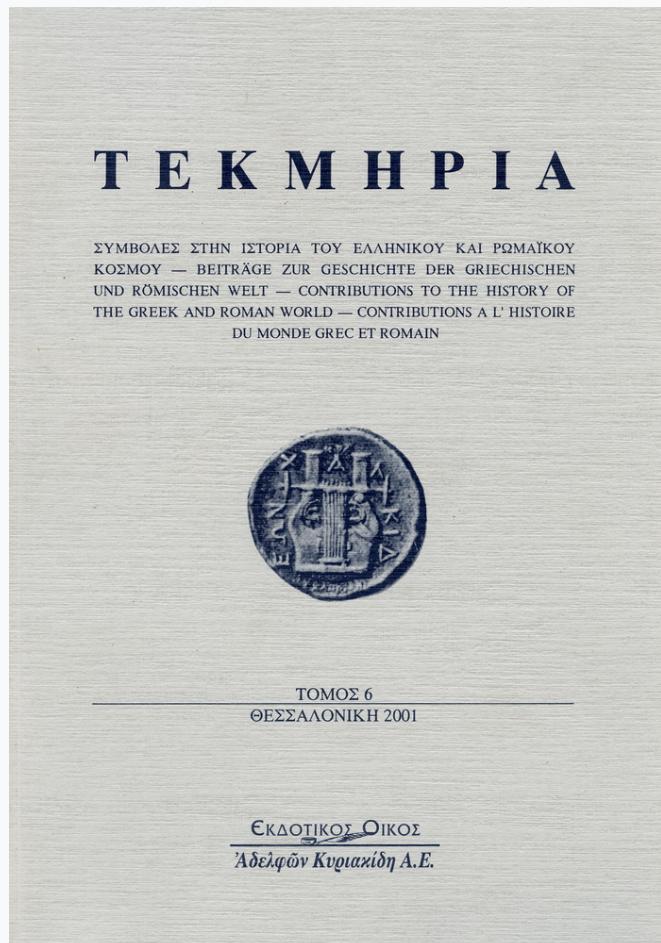

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Θεοῖς Μεγάλοις: Νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή

XP. ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

doi: [10.12681/tekmeria.165](https://doi.org/10.12681/tekmeria.165)

To cite this article:

ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ X. (2001). Θεοῖς Μεγάλοις: Νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή. *Tekmeria*, 6, 14–21.
<https://doi.org/10.12681/tekmeria.165>

X. ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

ΘΕΟΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙΣ: ΜΙΑ ΝΕΑ ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

‘Η προέλευση τῆς νέας ἐπιγραφῆς¹ δὲν εἶναι γνωστή. Η ἐπιγραφὴ παραδόθηκε ἀπὸ κάτοικο τῆς κοινότητας Μαυροθάλασσας τοῦ Νομοῦ Σερρῶν τὸ 1998 στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρῶν (ἀρ. κατ. Λ276, εἰκ. 1). Πρόκειται γιὰ μία ὁρθογώνια στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο χονδρόκοκκο μάρμαρο ὕψους 0,56μ., πλάτους 0,44μ. καὶ πάχους 0,16μ., ἡ ὅποια εἶναι ἀπολεπισμένη στὸ ἄνω δεξιὸ τμῆμα τῆς. Υψος γραμμάτων: 0,032μ. (στ. 1-2), 0,025μ. (στ. 3-5), 0,023μ. (στ. 6-7). Διάστιχα: 0,029μ. (στ. 1/3), 0,044-0,038μ. (στ. 3/4), 0,033μ. (στ. 4/5), 0,039-0,034μ. (στ. 5/6), 0,031μ. (στ. 6/7).

“Ἐτονς δκσ’
Δείουν · η· Θεοῖς
Μεγάλοις · ΔΕΣΟ[.]^{I-2}.J
4 Γ· Ιούλιος · Βλά · στος
τὸν ναὸν · καὶ τὰ
ἀναθήματα · ἐκ τῶν
ἰδίων

2. Ἀπὸ τὸ τελικὸ σίγμα διακρίνονται ἡ ὁριζόντια ἔξωτερικὴ καὶ ἡ πλάγια ἐσωτερικὴ γραμμὴ τῆς κάτω γωνίας καὶ ἀνιχνεύεται ἡ πλάγια ἐσωτερικὴ γραμμὴ τῆς ἄνω γωνίας || 3. Μετὰ τὰ βέβαια γράμματα ΔΕΣ εἶναι εὐδιάκριτο τὸ κυκλικὸ ἔχνος τοῦ ὅμικρον, ἡ ἀρχικὴ χάραξη τοῦ ὅποιου ἀλλοιώθηκε ἀπὸ τὴν φθορὰ στὴν ἐπιφάνεια τῆς πέτρας σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο. Υπολείπεται χῶρος γιὰ ἓνα ἔως δύο γράμματα ἵππο τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ ἔνα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ ἰῶτα.

Στ. 1-2: “Ἐτονς δκσ’ Δείουν η”

‘Η ἐπιγραφὴ φέρει ἀπλῇ χρονολογίᾳ, ἡ ὅποια εἶναι ἡ ὀγδόη ἡμέρα τοῦ μηνὸς Δείου τοῦ διακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου ἔτους. Στὴν χρονολογίᾳ

1. Εὔχαριστῷ πολὺ τὴν ἀρχαιολόγῳ κ. Μαγδαληνὴ Βάλλα, διότι μιοῦ παραχώρησε εὐγενῶς αὐτὴν τὴν ἐπιγραφὴ πρὸς δημοσίευση.

αὐτὴν ὑπόκειται ἡ ἐπαρχιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ βασίζεται στὸν συνδυασμὸν ἀπλῆς χρονολογίας καὶ γραφῆς². Κατ’ ἀναλογία πρὸς ἄλλες ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Μακεδονία, ἡ γενικὴ εἰκόνα τῆς γραφῆς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς νέας ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς ταιριάζουν πολὺ καλά στὸ δεύτερο ήμισυ τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ. Ἡ ἀναλυτικὴ σύγκριση περιττεύει στὴν προκειμένη περιπτώση χάρις σὲ μιὰ σύμπτωση. Μία ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Λευκόπετρα φέρει τὴν ἕδια ἀπλῆ χρονολογία, δηλαδὴ «ἔτους ΔΚC, Δείου», καὶ χρονολογεῖται ἀπὸ τοὺς ἐκδότες μὲ βάση τὴν ἀκτιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία στὸ ἔτος 192 μ.Χ. (Ὀκτ.).³ Ἀλλὰ ἡ γραφὴ τῆς ἀπελευθερωτικῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴν Λευκόπετρα εἶναι κατὰ πολὺ μεταγενέστερη ἀπὸ αὐτὴν τῆς νέας ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς. Ἐπομένως ἡ νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ χρονολογεῖται μὲ βάση τὴν ἐπαρχιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία Ὁκτώβριο 76 μ.Χ.

Στ. 2-3: Θεοῖς Μεγάλοις ΔΕΣΟΙ.^{1-2. J}

Ἡ διατύπωση δείχνει ὅτι τὸ ὄνομα τῶν θεῶν αὐτῶν εἶναι Θεοὶ Μεγάλοι καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἓναν ἐπιθετικὸν προσδιορισμό. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρωταρχικὴ διατύπωση τοῦ ὄνόματος τῶν Θεῶν Μεγάλων. Οἱ περιπτώσεις στὶς ὁποῖες διαδικούμενος μεγάλοι θεοὶ συνοδεύει τὸ ὄνομα ἄλλων θεοτήτων⁴, ἐντάσσονται σὲ μία δευτερεύουσα καὶ παράληη ἐξέλεξη.

Ἡ λατρεία τῶν Θεῶν Μεγάλων ἦταν πολὺ διαδεδομένη. Ἔνα κέντρο λατρείας μεγίστης ἀκτινοβολίας τῶν Θεῶν Μεγάλων ἦταν ἡ Σαμοθράκη⁵. Τὸ ὄνομα τῶν Θεῶν Μεγάλων τῆς Σαμοθράκης ἐκφέρεται στὶς ἐπιγραφὲς εἴτε μὲ ἓναν ἐπιθετικὸν-γεωγραφικὸν προσδιορισμό, εἴτε καὶ μὲ τὰ ὄνόματα ταυτο-

2. Βλ. γιὰ τὸ συνδυαστικὸν κριτήριο ἀπλῆς χρονολογίας καὶ γραφῆς γιὰ τὴν χρονολόγηση ἐπιγραφῶν οἵ ὁποῖες φέρουν μονὴ χρονολογία M. N. Tod, «The Macedonian Era II», *ABSA* 24 (1919/20-1920/21) 64 κέ. F. Papazoglou, «Sur l’emploi des deux ères macédoniennes», *BCH* 87 (1963) 519.

3. Ph. M. Petsas, M. B. Hatzopoulos, L. Gounaropoulou, P. Paschidis, *Inscriptions du sanctuaire de la Mère des Dieux Autochtone de Leukopétra (Macédoine)* (*Μελετήματα* 28), Athènes 2000, ἀρ. 29 καὶ πιν. σελ. 296· βλ. καὶ εἰσαγωγὴ αὐτ. σελ. 44 γιὰ τὴν ἀκτιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία ὡς προτιպώμενη στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Λευκόπετρας.

4. «Οπως π.χ. *SEG* XLI 287 (Ἄργος, 2.-1. αἰ. π.Χ.), στ.2-3: Σαράπιδι, Ἱσιδη, Ἄνοιβιδη, θεοῖς μεγάλοις.

5. Bł. S. G. Cole, *Theoi Megaloi: The Cult of the Great Gods at Samothrace* (EPRO 96), Leiden 1984.

σήμων θεοτήτων, είτε ἄνευ προσδιορισμού. Συνήθως ἐντός, ἀλλὰ καὶ ἔκτὸς Σαμοθράκης, οἱ θεοὶ δονομάζονται Θεοὶ Σαμόθρακες - Θεοὶ οἱ ἐν Σαμοθράκῃ, ἢ μὲ τὴν ἀνεπτυγμένη μορφὴ Θεοὶ Μεγάλοι Σαμόθρακες - Θεοὶ Μεγάλοι οἱ ἐν Σαμοθράκῃ⁶. Οἱ θεοὶ τῆς Σαμοθράκης σπάνια ἀναφέρονται στὶς ἐπιγραφές ἀμεσα ὡς Διόσκουροι καὶ ὡς Κάβειροι⁷. Συνήθης εἶναι ἐπίσης ἡ χρήση τοῦ βασικοῦ ὀνόματος Θεοὶ Μεγάλοι, τὸ δόπιο βρίσκεται σὲ ἐπιγραφές ἔκτὸς Σαμοθράκης, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀναθέσεις ἄλλων Ἑλλήνων στὸ ἵερὸ τῆς Σαμοθράκης. Ἡ χρήση τοῦ βασικοῦ ὀνόματος στὶς περιπτώσεις αὐτές εἶναι εὐεξήγητη, διότι ἀφενὸς ἡ μεταφορὰ τῆς λατρείας τῶν Θεῶν Μεγάλων τῆς Σαμοθράκης σὲ ἄλλους τόπους ἥταν δυνατὸν νὰ ἔχει ὡς συνέπεια τὴν ἀποδέσμευση τοῦ βασικοῦ ὀνόματος ἀπὸ τὸν προσδιορισμὸ Σαμόθρακες - οἱ ἐν Σαμοθράκῃ καὶ διότι ἀφετέρου στὶς ἀναθέσεις ἄλλων Ἑλλήνων στὸ ἵερὸ τῆς Σαμοθράκης ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἥταν δυνατὸν νὰ παραλειφθῇ ὡς ἐννοούμενος. Ἡ χρήση τοῦ βασικοῦ ὀνόματος εἶναι συνήθης στὸν χῶρο τῆς Μακεδονίας. Στὴν Ἀμφίπολη μαρτυροῦνται ὡς Θεοὶ Μεγάλοι οἱ ἐν Σαμοθράκῃ⁸, ἀλλὰ ὡς Θεοὶ Μεγάλοι ἀναφέρονται σὲ ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη καὶ ἀπὸ τὴν Πέλλα⁹. Ἐπίσης στὸν Θεοὺς Μεγάλους ἀναφέρονται οἱ συνδεόμενες μὲ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἀναθέσεις στὸ ἵερὸ τῆς Σαμοθράκης¹⁰. Ἐπομένως καὶ στὴν νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ πρέπει νὰ ἐννοοῦνται οἱ Θεοὶ Μεγάλοι τῆς Σαμοθράκης, ἡ λατρεία τῶν δόπιων μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη στὸν μὴ ταυτιζόμενο τόπο.

Ασφαλῶς δὲν ταυτίζονται ὅλοι οἱ μαρτυρούμενοι Θεοὶ Μεγάλοι ὡς αὐτοὶ τῆς Σαμοθράκης¹¹. Ωστόσο εἶναι γενικὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῶν

6. Βλ. τὸν κατάλογο τῶν ἐπιγραφῶν S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, App. I, 139 κ.έ.

7. Π.χ. SEG XL 657 (Δῆλος, 102/101 π.Χ.): ἔνας ἱερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῶν Θεῶν Μεγάλων Σαμοθράκων Διοσκουρῶν Καβείρων. "Ολες οἱ ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Δῆλο γιὰ τὸν Θεοὺς τῆς Σαμοθράκης S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, App. I, 151-155, ἀρ. 22-30.

8. Syll³ 1140 (Αὐτοκρατορικῶν χρόνων βλ. καὶ SEG XXXVIII 580): Σωτᾶς ὁ χαλκεὺς ἀπὸ τῆς τέχνης Θεοὺς μεγάλους τοῖς ἐν Σαμοθράκῃ.

9. IG X 2.1, 51 (1. αἰ. π.Χ. ἢ 1. αἰ. μ.Χ.): Θεοῖς Μεγάλοις Λεύκιος Νεμέσιος Λευκίον εὐχήν. SEG XXIV 540 (Πέλλα, Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι): 'Ανάθεση τοῦ Κράτωνος Κρατέρου Μάγνητος ἀπὸ Μαιάνδρου Θεοῖς Μεγάλοις.

10. SEG XXIX 800: 'Ανάθεση τῶν βασιλέων Φιλίππου Γ' καὶ Ἀλεξάνδρου Δ'. SEG XXIX 795: Βασιλέα Φίλιππον Βασιλέως Δημητρίου Μακεδόνες Θεοῖς Μεγάλοις.

11. 'Η S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, 59, ἔξηγετ ὅτι δὲν περιλαμβάνει στὴν μελέτη τῆς ἐπιγραφές στὶς ὄποιες ἀναφέρεται μόνον τὸ ὄνομα Θεοὶ Μεγάλοι, διότι αὐτὸ τὸ ὄνομα χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ ἄλλους θεούς. Βλ. π.χ. τις ἀναθέσεις Θεοῖς Μεγάλοις

Θεῶν Μεγάλων, ὅτι αὐτοὶ οἱ θεοί, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω τυπολογίας τοῦ ὀνόματός τους, σπάνια φέρουν ἄλλους προσδιορισμούς. Οἱ προσδιορισμοὶ αὐτοὶ εἴτε εἶναι διάφοροι προσδιορισμοὶ τῆς λατρείας τους καὶ τῶν ἴδιοτήτων τους¹², εἴτε εἶναι τοπικοὶ προσδιορισμοί. Στὴν δεύτερη κατηγορία ἀνήκει μία ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Κέραμο, κατὰ τὴν ὁποίᾳ ὁ Λυκίσκος ἀφιέρωσε μία κρήνη στὸν αὐτοκράτορα Τραϊανὸν καὶ Θεοῖς Μεγάλοις Κεραμίταις καὶ τῇ πατρίδι¹³. Κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἡ λατρεία τῶν Θεῶν Μεγάλων μεταφέρθηκε στὴν Κέραμο ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη, διότι μαρτυροῦνται στὴν Σαμοθράκη Κεραμιτῶν θεωροὶ ἥδη ἀπὸ τὴν ὑστερητή Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ¹⁴. Ἡ μεταφορὰ τῆς λατρείας συνεπέφερε τὸν νέο προσδιορισμὸν τῶν Θεῶν Μεγάλων Κεραμιτῶν.

Τὸ μερικῶς σωζόμενο ἐπίθετο, τὸ ὅποιο συνυδεύει τὸ ὄνομα τῶν Θεῶν Μεγάλων στὴν νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπληρωθεῖ, διότι δὲν μαρτυρεῖται παρόμοιο ἐπίθετο θεοτίτων. Ὁ ἥρως Δέσσος, ὁ ὅποιος ἀναφέρεται στὸν ἰδρυτικὸ μῆθο τῆς Ἀτρίηνης καὶ ὁ ὅποιος ἦσως ἦταν ἐπώνυμος ἐνὸς ἀγνώστου οἰκισμοῦ στὴν Φρυγία¹⁵, εἶναι τὸ μόνο διαθέσιμο παράλληλο παράδειγμα. Ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ εἶναι πολὺ πιθανὸ διτὶ τὸ μερικῶς σωζόμενο ἐπίθετο τῶν Θεῶν Μεγάλων εἶναι ἔνας τοπικὸς προσδιορισμὸς κατὰ τὸ παράλληλο παράδειγμα Θεοὶ Μεγάλοι Κεραμίταις καὶ ὅτι παρήχθη ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου στὸν ὅποιο μεταφέρθηκε ἡ λατρεία

S. Accame, «Iscrizioni del Cabirio di Lemno», ASAA III-V N.S. (1941-1943) 89-91, ἀρ. 11 (2. ἥμισυ 4. αἱ. π.Χ.) καὶ 99-100, ἀρ. 17 (1. αἱ. π.Χ.), ἐνῶ οἱ θεοὶ αὐτοὶ ὀνομάζονται Κάβειροι ὅπως στὸ ψήφισμα αὐτ. 79-81, ἀρ. 3 (2. ἥμισυ 3. αἱ. π.Χ.). Βλ. καὶ Παυσαν. VIII 21, 4: *Κλειτορίους δὲ καὶ Διοσκούρων, καλούμενων δὲ θεῶν Μεγάλων ἐστὶν οὐρόν σον τέσσαρα ἀπέχον στάδια ἀπὸ τῆς πόλεως.*

12. SEG XLIII 163 (Μεσσήνη, 1. αἱ. μ.Χ.): /Θεῶν Μεγάλων [...]μειων ἐπιφανῶν συνβώμων Πατρώων καὶ Σεβαστοῦ Καίσαρος. Th. Corsten-G. H. R. Horsley-R. A. Kearsley, «Inscriptions from Kibyra in the Archaeological Museum at Burdur/Turkey», EA 28 (1997) 54-55, ἀρ. 2 (1./2. αἱ. μ.Χ.): Θεοῖς μεγάλοις συννάοις ὁ δεῖνα (αὐτ. σελ. 55: αὐτοὶ οἱ θεοὶ δὲν ταυτίζονται μὲ τοὺς θεοὺς τῆς Σαμοθράκης, οἱ ὅποιοι ἦταν οὗτως ἢ ἄλλως σύνταοι). S. G. Cole, *Theoi Megaloī*, App. I, 167, ἀρ. 55 (Fasilar, χωρὶς χρονολογία): Διόσκουροι Σαμοθράκων ἐπιφανεῖς θεοὶ ἀδαμεῖ[τ]ις ἀ[τ]εί.

13. E. Varinlioglu, *Die Inschriften von Keramos* (IGSK Band 30) Bonn 1986, 17.

14. IG XII 8, 160 b, στ. 17 (1. αἱ. π.Χ.).

15. Στέφανος Βυζάντιος, λ. Ἀτρήνη· πόλις... Φιλοστέφανός φησιν ἀπὸ Δέσσου καὶ Ἀτρᾶνος καὶ Ἀτρήνης, τῶν Ἀργητος τοῦ Κύκλωπος καὶ Φρυγίας νύμφης, προσηγορεῦσθαι. τὸ ἔθνικὸν Ἀτρηνεὺς καὶ Ἀτρηνίτης καὶ Ἀτρηναῖος. Βλ. γιὰ τὴν ἔρμηνεία τοῦ χωρίου C. Tümpel, «Desos», RE V 1 (1903) 252.

αὐτῶν τῶν θεῶν ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη. Ὅπερ τῆς προέλευσης τῆς λατρείας τῶν Θεῶν Μεγάλων στὸν ἄγνωστο τόπο ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη συνηγορεῖ καὶ ἡ συνήθης χρήση τοῦ βασικοῦ ὀνόματος αὐτῶν τῶν θεῶν στὴν Μακεδονία καὶ ἡ συχνὴ μνεία στοὺς καταλόγους μυστῶν καὶ ἐποπτῶν τῆς Σαμοθράκης προσώπων ἀπὸ διάφορες πόλεις τῆς Μακεδονίας¹⁶. Ὅπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ μερικῶς σωζόμενο ἐπίθετο τῶν Θεῶν Μεγάλων εἶναι ἔνας τοπικὸς προσδιορισμός, ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ κάποια γνωστὴ πόλη τῆς περιοχῆς ἐκ μεταφορᾶς τῆς πέτρας ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι στὴν Μαυροθάλασσα δὲν ὑπάρχουν ἀρχαῖα εύρηματα. Δὲν ἀποκλείεται ἡ ἐπιγραφὴ νὰ προέρχεται ἀπὸ ἔναν οἰκισμό, τὸ ὄνομα τοῦ ὄποιου δὲν παραδίδεται καὶ ἡ θέση τοῦ δοπίου δὲν ἔχει ἐντοπισθεῖ. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἔννοησουμε τὸν ἄγνωστο οἰκισμὸς ὡς πόλη, διότι *Μεγάλοι θεοί*, ἔστω ἄγνωστου ταυτότητας, μαρτυροῦνται καὶ σὲ κῶμες¹⁷.

Στ. 4: Γ. Ιούλιος Βλάστος

‘Ο ἀναθέτης εἶναι φιρεὺς τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτικοῦ δικαιώματος, ἀλλὰ ἵταν ὡς πρὸς τὴν προέλευσή του ἔνας *peregrinus*, ὅπως προκύπτει κυρίως ἀπὸ τὸ *nomen Ioulios* καὶ δευτερευόντως ἀπὸ τὸ *cognomen Blastos*. Τὸ ὄνομα Βλάστος πρέπει νὰ συνδέεται μὲ μία ὄμαδα λέξεων μὲ κοινὸ τὸ θέμα *βλαστ-*, μεταξὺ τῶν ὄποιων εἶναι καὶ οἱ λέξεις *βλαστός*, *βλάστη* μὲ τὴν κυριολεκτικὴ ἥ μεταφορικὴ σημασία *βλαστάρι* ἥ γόνος¹⁸. Τὸ ὄνομα Βλάστος παρουσιάζει μία σποραδικὴ ἀλλὰ εὐρεία διάδοση ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσία, στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, στὴν Πελοπόννησο, στὴν Ἀττική, (πολὺ σπάνια) στὴν κεντρικὴ καὶ δυτικὴ Ἐλλάδα, ὡς τὴν Σικελία καὶ τὴν νότια Ιταλία, μάλιστα στὴν νότια Ιταλία μαρτυρεῖται μὲ μεγαλύτερη συγκριτικὰ συχνότητα¹⁹.

16. S. G. Cole, *Theoi Megaloī*, 42 κάτ. (Σέρραι, Ἡράκλεια ἀπὸ Στρυμόνος, Ἀμφίπολις, Φιλίπποι, Κασσάνδρεια, Θεσσαλονίκη).

17. Η.χ. SEG XXXVIII 1233 (βιοειοανατολικὴ Λυδία, 146/147 μ.Χ.): *Μεγάλοι θεοί Νέαν Κόμην κατέχοντες*.

18. H. Frisk, *Griechisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1960, λ. *βλαστάνω*. P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue Grecque. Histoire des mots*, Paris 1968, λ. *βλαστάνω*.

19. P. M. Fraser-E. Matthews (Eds), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. I: The Aegean Islands, Cyprus, Cyrenaica*, Oxford 1987, λ. *Βλάστος*. M. J. Osborne-S. G. Byrne (Eds), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. II: Attica*, Oxford 1994, λ. *Βλάστος*. P. M. Fraser-E. Matthews, (Eds.), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. III A: The*

Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ εὐδότατου γεωγραφικοῦ χώρου τὸ ὄνομα Βλάστος (*Blastus*) μαρτυρεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν διάρκεια τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων.²⁰ Απὸ τὴν χρονολόγηση δρισμένων ἐπιγραφῶν φαίνεται ὅτι τὸ ἀπλὸ ὄνομα Βλάστος ἐμφανίζεται στὴν ὑστερη Ἑλληνιστικὴ ἐποχῇ²¹. Τὸ *cognomen Blastus* - Βλάστος στὴν ρωμαϊκὴ ὄνοματοθεσίᾳ μαρτυρεῖται μόνον κατὰ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς χρόνους²². Τὸ ὄνομα Βλάστος φαίνεται ὅτι ἔχει χαμηλὴ κοινωνικὴ ἀφετηρία, διότι τὸ ὄνομα αὐτὸς φέρουν καὶ ἀπελεύθεροι²³ καὶ δοῦλοι²⁴. Πρόσωπα μὲ τὸ ἀπλὸ ὄνομα Βλάστος κατ’ ἔξαίρεση ἀσκησαν ἕνα δημόσιο ἀξίωμα στὴν πόλη τους ἢ τιμιόθηκαν ἀπὸ τὴν πόλη τους²⁵. Ἀντίθετα μία σαφῆς κοινωνικὴ ἄνοδος παρατηρεῖται σὲ πρόσωπα τὰ ὅποια ὑπὸ διαφορετικὲς κατὰ περίσταση συνθήκες ἀπέκτησαν τὸ ρωμαϊκὸ πολιτικὸ δικαίωμα. Ὁρισμένα ἀπὸ τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶχαν ἀσκήσει σημαντικὰ ἀξιώματα στὶς πόλεις τους²⁶. Ἡ προέλευση τοῦ ρωμαϊκοῦ ὄνοματος εἶναι σαφῆς μόνο σὲ ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα γιὰ τὰ ὅποια εἶναι γνωστὸ ὅτι ἦταν ἀπελεύθεροι Ρωμαίων πολιτῶν καὶ Ρωμαίων αὐτοκρατόρων²⁷. Σ’ αὐτὸ τὸ γενικὸ

Peloponnese, Western Greece, Sicily and Magna Graecia, Oxford 1997, λ. Βλάστος. P. M. Fraser-E. Matthews (Eds), *A Lexicon of Greek Personal Names*, Vol. III B: Central Greece. From the Megarid to Thessaly, Oxford 2000, λ. Βλάστος. Γιὰ τὴν Μ. Ἀσία βλ. π.χ. SEG XLV 1709 (Φονγία, 81/82 μ.Χ.). SEG XXXII 1224 (Λυδία, 111/112 μ.Χ.).

20. Μία ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Τευθρώνη Λακωνίας χρονολογεῖται μεταξὺ 2. καὶ 1. αἰ. π.Χ., ἐνῷ δρισμένες ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν νότια Ἰταλία χρονολογοῦνται στὸν 1. αἰ. π.Χ. καὶ κυρίως μεταξὺ 1. αἰ. π.Χ. καὶ 1. αἰ. μ.Χ. Βλ. P. M. Fraser-E. Matthews, *Greek Personal Names III A*, λ. Βλάστος.

21. Βλ. H. Solin, «Die innere Chronologie des römischen Cognomens», στὸ: *L'onomastique Latine* (Colloques Internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique, No 564), Paris 1977, 110.

22. Βλ. γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτές P. M. Fraser-E. Matthews, *Greek Personal Names III A*, λ. Βλάστος (νότια Ἰταλία).

23. «Οπως G.-J.-M.-J. «L'epitaphe de Tertia de Messene», *Mnemosyne* 17 (1964) 45-46: Χερσονησεῖται Βλάστῳ ἀνέθηκαν ἴδια συνδούλω στήλῃ ληγ μνήμης χάρων.

24. «Οπως IG XII 5, 1016 (Νάξος), στ. 1: Ἀρχοντος Βλάστου τὸ β'. Βλ. καὶ τὴν τιμητικὴ ἐπιγραφὴ τῆς πόλεως τῶν Ἀναφαίων IG XII 3, 275 (1. ἢ 2. αἰ. μ.Χ.) γιὰ τὴν Βλάστην Βλάστου.

25. «Οπως IG VI 1², 693 (Ἐπίδαυρος, 3. αἰ. μ.Χ.): /τ/ὸν ἀξιολογώτατον Τ. Αἴλ. Βλάστον, /σ/τρατηγήσαντα τῆς πατρίδος, ἐπιμελη/σ/άμενον τοῦ ἀγῶνος τῶν Μεγάλων Ἀσκλη/π/είων, Αὐρ. Ἐλικῶν καὶ Βλάστος τὸν ἀνεψιόν. Ἐπίσης IG II² 2023, στ. 7: Μ. Κοκ. Βλάστος (ένας ἐκ τῶν γυμνασιάρχων).

26. Γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτές βλ. P. M. Fraser-E. Matthews, *Greek Personal Names III A*, λ. Βλάστος (νότια Ἰταλία).

Ιστορικὸ πλαισιο ἐντάσσεται καὶ ὁ Γ. Ἰούλιος Βλάστος, γιὰ τὸν ὄποῖον δὲν εἶναι γνωστὸ ὑπὸ ποιες συνθῆκες ἀπέκτησε τὸ ωμαϊκὸ πολιτικὸ δικαίωμα.

Στ. 5-7: τὸν ναὸν καὶ τὰ ἀναθήματα ἐκ τῶν ἴδιων

‘Ο Γ. Ἰούλιος Βλάστος συνέβαλε ἴδιοις ἔξόδοις στὴν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ μετὰ τῶν ἀναθημάτων²⁷ τῶν Θεῶν Μεγάλων στὸν ἄγνωστο οἰκισμό. Ἡ ἀνέγερση ναῶν θεοτήτων μὲ ἀτομικὴ πρωτοβουλία καὶ χρηματοδότηση εἶναι σύνηθες φαινόμενο ἴδιαίτερα στὴν Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ καὶ ἔξης, διότι συνδέεται μὲ μία προϊούσσα διάδοση αὐτονόμων λατρειῶν γιὰ διάφορους λόγους²⁸. Ἡ ἀνέγερση ναοῦ τῶν Θεῶν Μεγάλων στὸν ἄγνωστο οἰκισμὸ δείχνει ἐπίσημη λατρεία αὐτῶν τῶν θεῶν, δηλαδὴ ἀναγνωρισμένη ἀπὸ τοὺς οἰκείους θεομούς. Κάθε ἀτομικὴ πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἀνέγερση ἐνὸς ναοῦ προϋπέθετε τὴν ἔγκριση τῶν οἰκείων θεομῶν²⁹. Τὸ ἕδιο ἵσχυε καὶ γιὰ τὶς ἐπισκευές³⁰. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ πλαισίου πρέπει νὰ κατανοηθεῖ ἡ ἀνάθεση τοῦ Γ. Ἰούλιου Βλάστου.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Χρυσούλα Βεληγιάννη

27. Πρβλ. Πολυδεύκης 1, 28 (E. Bethe): *τὰ δ' ἀναθήματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ στέφανοι, φιάλαι, ἐκπώματα, θυμιατήρια, χρυσίδες, ἀργυρίδες, οίνοχόα, ἀμφορίσκοι.*

28. Π.χ. IG XII 3, 200 (Αστυπάλαια, τέλος 3.-2. αἱ. π.Χ.): *Ἄγαθοκλῆς Θευγέ[νευς] ἀνέθηκε τὸν να[ὸν] καὶ τὰ ἀγάλματα] Σαράπιδι, Ἰσιδ[ι]. IG II² 1325 (τιμητικὸ ψήφισμα τῶν δοργεώνων Διονυσιαστῶν γιὰ τὸν Διονύσιο Ἀγαθοκλέους Μαραθώνιον, περὶ τὸ 185/4 π.Χ.), στ. 21-22: τὸν τε νεώ τοῦ θεοῦ κατεσκεύασεν καὶ ἐκόσμησεν πολλοῖς [καὶ καλοῖς ἀναθήμασιν καὶ εἰς τὰῦτα ἀνήλωκεν οὐκ ὀλίον πλῆθος ἀργυρίου. E. Schwertheim, *Die Inschriften von Hadrianoi und Hadrianeia (IGSK Band 33)*, Bonn 1987, 130 (‘Αδριανεια, 1./2. αἱ. μ.Χ.): *Μητρὶ Θεῶν Ἡρόδοτος Κλεάνδρου τὸ ἱερὸν κατεσκεύασεν.**

29. Π.χ. IG XII 3, 248 (Ανάφη, ἵσως τέλος 2. αἱ. π.Χ.): *Ο Τιμόθεος Σωσικλέους, ὁ ὅποιος ἀνέλαβε πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἰδρυση δημιοσίου ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, ἀπευθύνθηκε στὴν βουλὴ, ἡ ὁποία εἰσηγήθηκε ἀρμοδίως στὴν ἐκκλησίᾳ.*

30. Π.χ. IG V 1, 1144 (Γύθειον, 2. αἱ. ἡ ἀρχὲς 1. αἱ. π.Χ.): *Κατόπιν ψηφίσματος τῆς πόλης δύο πολίτες ἐπεσκεύασαν ἔναν ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὁ δῆμος μὲ τὸ παρόν ψήφισμα παραχώρησε στοὺς δύο πολίτες καὶ στοὺς ἀπογόνους τους τὴν ἱερωσύνῃ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ βίου.*

ZUSAMMENFASSUNG

ΘΕΟΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙΣ: EINE NEUE WEIHINSCHRIFT

Die neue Weihinschrift wurde im Jahr 1998 von einem Einwohner des heutigen Dorfes Mavrothalassa dem Archäologischen Museum der Stadt Serrai übergeben. Der genaue Herkunftsor der Inschrift bleibt unbekannt. Es handelt sich um eine Weihung an die Theoi Megaloi seitens des C. Iulius Blastus, der den Bau des Tempels dieser Götter mit der dazugehörigen Ausstattung aus eigenen Mitteln bestritten hatte. Die Inschrift wird auf den 8. Tag des Monats Dios des Jahres 224 datiert. Hauptsächlich aus dem Grund, dass eine Freilassung aus Leukopetra dasselbe Datum enthält (ἐτους ΔKC, Δείου) und zugleich (der Schrift nach) aus einer viel späteren Zeit stammt, ergibt sich, dass das 224. Jahr der neuen Weihinschrift nach der provinziellen Ära zu berechnen ist. Demnach wurde die Inschrift im Oktober des Jahres 76 n.Chr. eingraviert.

Die neue Weihinschrift belegt den Kult der Theoi Megaloi in einem unbekannten Ort in Ostmakedonien. Aus bestimmten Gründen sind diese Theoi Megaloi mit den gleichnamigen Göttern aus Samothrake zu identifizieren. Einerseits werden die Theoi Megaloi von Samothrake zwar als diejenigen von Samothrake bezeichnet, sie werden aber oft auch ohne weitere Bezeichnung als Theoi Megaloi angesprochen. Gerade die Ansprache der Götter von Samothrake als Theoi Megaloi ist charakteristisch für Makedonien. Andererseits enthalten die Mysten- und Epoptenlisten aus Samothrake Personen aus vielen Städten Makedoniens. Das unvollständig auf dem Stein erhaltene Wort, das unmittelbar auf den Namen der Theoi Megaloi wohl als Beiname folgt, hat keine Parallele, ausser dem bei Stephanos von Byzanz überlieferten Heroennamen Desos (siehe dazu C. Tümpel, *RE* V 1, 252). Das unvollständig erhaltene Wort ist eher als eine Bildung aus einem unbekannten Ortsnamen zu verstehen, denn die Theoi Megaloi führen äusserst selten Beinamen, welche spezielle Eigenschaften wiedergeben. Ihre übliche Bezeichnung ist ein ortsbezogener Ausdruck wie die Theoi Megaloi von Samothrake. Ähnlich lautet die Formulierung der Theoi Megaloi von Keramos (*I.Keramos* 17) am wahrscheinlichsten unter dem Einfluss der Götter von Samothrake.

Der Weihende C. Iulius Blastus ist sonst unbekannt. Der Name Blastus, der verzeinzelt von Kleinasien über die Inseln und das Festland bis auf Sizilien und Süditalien bezeugt ist, wird überwiegend während der Kaiserzeit verwendet und scheint einem niederen sozialen Milieu zu entstammen, weil sich unter seinen Trägern öfter Sklaven und Freigelassene finden. Ein gewisser sozialer Aufstieg ist bei Personen mit römischem Bürgerrecht bemerkbar. Eindeutig ist die Erwerbung des römischen Bürgerrechts nur bei den Freigelassenen von römischen Bürgern und von römischen Kaisern.

Χρ. Βεληγιάννη, Εἰκ. 1